

22.6.2026

EOAK/4112/2026

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Susanna Lindroos-Hovinheimo

Esittelijä: Esittelijäneuvos Heidi Laurila

LAUSUNTO LUONNOKSESTA HALLITUKSEN ESITYKSEKSI LAEIKSI SOSIAALI- JA TERVEYDENHUOLLON VALVONNASTA ANNETUN LAIN JA HARMAAN TALOUDEN SELVITYSYKSIKÖSTÄ ANNETUN LAIN 6 §:N MUUTTAMISESTA

LAUSUNTOPYYNTÖ

Sosiaali- ja terveysministeriö pyytää lausuntoa luonnoksesta hallituksen esitykseksi laeiksi sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnasta annetun lain (valvontalaki) ja harmaan talouden selvitysyksiköstä annetun lain 6 §:n muuttamiseksi.

Esitysluonnoksessa esitetään useita muutoksia valvontalakiin. Siinä ehdotetaan yksin toimivia palveluntuottajia koskevan tilapäisen sääntelyn jatkamista, jonka myötä tietyin edellytyksin pienet palveluntuottajat voisivat edelleen aloittaa toimintansa tai tehdä olennaisia muutoksia ennen rekisteröintipäätöstä. Samalla julkisten palveluntuottajien rekisteröinnin voimaantuloa lykättäisiin. Valvontalain soveltamisalaa laajennettaisiin koskemaan kuntien hyvinvoinnin ja terveyden edistämistehtävää, ja omavalvonnan tiedonsaanti- ja tarkastusoikeuksia täsmennettäisiin. Lisäksi säädettäisiin vuokratyöntekijöiden rikostaustan selvittämisestä iäkkäiden ja vammaisten palveluissa. Esityksellä korostettaisiin palveluntuottajien velvollisuutta huolehtia henkilöstön riittävästä kielitaidosta. Palvelunjärjestäjien olisi omavalvonnalla varmistettava kielitaitovaatimusten täyttyminen. Esityksessä säädettäisiin myös Pohjanmaan hyvinvointialueen tehtävistä kansallisena asiakas- ja potilasturvallisuuden asiantuntijaviranomaisena sekä siihen liittyvästä ohjauksesta ja rahoituksesta. Lisäksi lakiin tehtäisiin eräitä muitakin muutoksia.

LAUSUNTO

Esitän lausuntonani kohteliaimmin seuraavan.

Totean aluksi, että oikeusasiamiehen tehtäviin ei kuulu hallituksen esitysten tarkoituksenmukaisuuden arvioiminen, vaan ensisijaisesti sen tarkasteleminen, miten ehdotettu sääntely sopii yhteen perustuslain ja siinä turvattujen perusoikeuksien kanssa.

Lausunnon otsikointi alla noudattaa lausuntopalvelun kysymysten rakennetta.

1 Kommenttinne valvontalain 26 ja 27 §:ään ehdotetuista muutoksista ja niiden vaikutuksista (omavalvonnan raportointi)

Valvontalain 26 §:n 4 momentti edellyttää omavalvontaohjelman sekä omavalvontaohjelman toteutumisen seurantaan perustuvien havaintojen ja niiden perusteella tehtävien toimenpiteiden julkaisemista neljän kuukauden välein julkisessa tietoverkossa tai muilla niiden julkisuutta edistävillä tavoilla. Valvontalain 27 §:n 3 momentti puolestaan edellyttää, että palveluntuottajan omavalvontasuunnitelman seurannasta on tehtävä selvitys ja sen perusteella tehtävät muutokset on julkaistava neljän kuukauden välein julkisessa tietoverkossa tai muulla niiden julkisuutta edistävällä tavalla sekä pidettävä julkisesti nähtävänä palveluyksikössä.

Esitysluonnoksessa säännöksiä esitetään muutettavaksi siten, että julkaisun tulee tapahtua vähintään kuuden kuukauden välein.

Esitystä julkaisemisvälin enimmäisajan pidentämiseksi perustellaan esitysluonnoksessa sääntelyn joustavoittamisella. Neljän kuukauden raportointijaksoa kerrotaan pidetyn liian tiheänä ja kuormittavana. Raportointiin on toivottu joustavuutta, jotta se voitaisiin kytkeä osaksi muuta toiminnan ja talouden seurantaa.

Pidän esitysluonnoksen perusteluita tältä osin puutteellisina. Perusteluissa olisi mielestäni aiheellista tuoda tarkemmin esiin, millaisia haasteita hyvinvointialueet ovat julkaisemisen osalta kokeneet. Lisäksi esityksessä olisi aiheellista arvioida ehdotetun muutoksen vaikutuksia myös tietojen julkaisun tarkoituksen näkökulmasta. Näin ollen tulisi arvioida, voiko muutoksella olla vaikutusta esimerkiksi asiakkaan ja potilaan tiedonsaantioikeuteen, asiakas- ja potilasturvallisuuteen taikka toiminnan avoimuuteen ja valvonnan tehokkuuteen.

Totean vertailun vuoksi, että valvontalain säätämiseen johtaneessa hallituksen esityksessä (HE 299/2022) 26 §:n mukaiseksi julkaisemisväliksi ehdotettiin kolmea kuukautta. Julkaisemisväli pidennettiin kuitenkin kolmesta kuukaudesta neljään kuukauteen, mikä vastasi useiden organisaatioiden tuolloista potilasturvallisuusraportoinnin sykliä (StVM 54/2022 vp).

Omavalvonta on olennaisen tärkeä osa sosiaali- ja terveystalouden valvontaa. Omavalvonnalla on mahdollisuus puuttua sosiaali- ja terveydenhuollon toimintaan nopeasti ja tehokkaasti. Pidän omavalvonnan havaintojen ja toimenpiteiden julkaisemista tärkeänä osana tehokasta omavalvontaa.

Kiinnitän tässä yhteydessä huomiota myös apulaisoikeuskanslerin päätöksessään 22.10.2025 (OKV/97/70/2025) esittämään toteamukseen siitä, että omavalvonnassa havaittujen puutteellisuuksien ja niiden korjaamisesta raportoimista koskeva lainsäädäntö ohjaa kattavasti nimenomaan omavalvonnassa tehtyjen havaintojen ja korjaustoimia koskevien tietojen julkisuuden edistämiseen. Hänen laillisuusvalvontakäyntiensä perusteella tätä koskevien tietojen julkaiseminen on kuitenkin hyvinvointialueille vaikea ja epävarmuutta aiheuttava kysymys ja johtaa siihen, että julkaisukäytännöt muodostuvat laissa tarkoitettua suppeammiksi. Mielestäni tietojen julkaisemisvälin pidentäminen ei ole omiaan edistämään julkisuutta.

2 Kommenttinne 47 a §:n sääntelystä koskien Pohjanmaan hyvinvointialueen tehtäviä, ohjausta ja rahoitusta kansallisena asiakas- ja turvallisuuden asiantuntijaviranomaisena.

Asiakas- ja potilasturvallisuuskeskuksesta tai sen tehtävistä ei ole säädetty lainsäädännössä. Keskus toimii kansallisesti, mutta saa osan rahoituksestaan yhdeltä hyvinvointialueelta ja sijoittuu hallinnollisesti Pohjanmaan hyvinvointialueen organisaatioon. Suurin osa rahoituksesta tulee valtion talousarvion erillismomentilta, ja sosiaali- ja terveysministeriö ohjaa keskuksen toimintaa.

Apulaisoikeusasiamies Maija Sakslin piti Asiakas- ja potilasturvallisuuskeskukseen 3.10.2024 tehdyn tarkastuksen perusteella keskuksen asemaa ja tehtäviä jossain määrin vaikeasti hahmotettavina. Hän katsoi, että tehtävien määrittelyä sekä keskuksen hallinnollista asemaa olisi tehtävien selkeyden ja toiminnan jatkuvuuden turvaamiseksi aiheellista selkeyttää (EOAK/4614/2024).

Pidän Asiakas- ja potilasturvallisuuskeskuksen tehtävien ja aseman selkeyttämistä tarpeellisena.

3 Kommenttinne väliaikaisen sääntelyn voimassaolon ja julkisten palveluntuottajien siirtymäajan jatkamisesta ja niiden vaikutuksista

Esityksessä ehdotetaan jatkettavaksi valvontalakiin 1.1.2025 lisätyn väliaikaisen sääntelyn (964/2024) voimassaoloaika. Väliaikaisen sääntelyn tarkoituksena oli turvata henkilöstön ja palvelujen saatavuus rekisteröinnin ollessa ruuhkautunut. Esitysluonnoksen mukaan väliaikaisen sääntelyn voimassaolon jatkamisella mahdollistettaisiin sääntelyn vaikutusten ja lain pysyvämpien muutostarpeiden arviointi sekä tarvittavien muutosten valmistelu, kun rekisteröintimenettely, mukaan lukien väliaikaisen sääntelyn soveltaminen, on vakiintunut uudessa Lupa- ja valvontavirastossa.

Valvontalailla ja osaltaan myös rekisteröitymisvelvollisuudella pyritään varmistamaan sosiaali- ja terveydenhuollon asiakas- ja potilasturvallisuutta ja laadultaan hyviä sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja.

Perustuslakivaliokunta on katsonut, että rekisteröitymisvelvollisuudelle on epäilyksettä hyväksyttävät perustuslain 19 §:ään ja viime kädessä myös perustuslain 7 §:ään kytkeytyvät perusteet (PeVL 96/2022).

Valvontalain mukaisten rekisteröintihakemusten käsittely ruuhkautui Valvirassa ja aluehallintovirastoissa pahoin vuoden 2024 aikana. Apulaisoikeusasiamies Maija Sakslin arvioi päätöksessään 12.12.2024 (EOAK/600/2024) valtakunnallisen palveluntuottajien rekisterin (Soteri) käyttöönottoa ja käsittelyn ruuhkautumista. Valtioneuvoston oikeuskansleri arvioi päätöksessään 23.12.2024 Soteri-rekisterin ruuhkautumiseen liittyvää sosiaali- ja terveysministeriön menettelyä (OKV/2075/70/2024).

Apulaisoikeusasiamies Sakslin katsoi päätöksessään, että hakemuksen tehneiden henkilöiden perustuslain 21 §:ssä turvattu perusoikeus saada asiansa asianmukaisesti ja ilman aiheetonta viivytystä käsiteltyksi ei toteutunut. Viivästyksen seurauksena perustuslain 18 §:ssä turvattu oikeus hankkia toimeentulonsa valitsemallaan työllä, ammatilla tai elinkeinolla ei myöskään toteutunut. Valvira ja aluehallintovirastot eivät niiden toimivaltaan kuuluvalla osin onnistuneet muutoksen valmistelussa ja toimeenpanossa toteuttamaan perustuslain asianmukaisen ja viivytyksettömän käsittelyn vaatimuksia ja oikeutta työhön ja elinkeinovapauteen. Päätöksessä todettiin, että käsittelyajan pituudella on merkittävä vaikutus rekisteröintiä hakeneen palveluntuottajan asemaan. Ottaen huomioon asian merkitys rekisteröintiä hakeneille palveluntuottajille, apulaisoikeusasiamies ei voinut pitää rekisteröintihakemusten useiden kuukausien pituisia käsittelyaikoja Valvirassa ja aluehallintovirastoissa kohtuullisina. Hän totesi, että käsittelyn viivästyksellä on merkittäviä vaikutuksia rekisteröintihakemuksen jättäneiden henkilöiden toimeentuloon sekä perustuslain 18 §:ssä turvatun elinkeinovapauden toteutumiseen. Viivästyksellä voi olla vaikutuksia myös potilaiden ja asiakkaiden asemaan vaikeuttamalla hoitoon pääsyä entisestään taikka aiheuttamalla katkoksen käynnissä olevaan hoitosuhteeseen.

Valvontalain väliaikainen sääntely (964/2024) ei mielestäni ole täysin ongelmatonta. Se on kuitenkin helpottanut palveluntuottajien asemaa ja ratkaissut jossain määrin rekisteröinnin ruuhkautumisesta aiheutuneita ongelmia.

Mielestäni rekisteröintihakemusten käsittelyajat Lupa- ja valvontavirastossa ovat tällä hetkellä edelleen liian pitkiä. Viraston verkkosivuilta¹ ilmenevän tiedon mukaan rekisteröintihakemusten keskimääräinen käsittelyaika on sosiaalihuollon hakemusten osalta kaksi kuukautta ja terveydenhuollon osalta kolme kuukautta (päivitys 22.5.2026).

¹ <https://lvv.fi/sosiaali-ja-terveydenhuolto/soteri-hakemusten-kasittelyaikatieidot>

Katson, että lähtökohtana tulisi olla se, että rekisteröinti toteutuu lainsäätäjän tahdon mukaisesti valvontalaissa säädetyllä tavalla ja kohtuullisessa ajassa. Tällöin väliaikaiselle sääntelylle ei olisi enää tarvetta.

Valvontalain voimaantulosta on jo kaksi ja puoli vuotta, ja tämän lisäksi valvontaviranomaisten on tullut varautua rekisteröintimenettelyyn jo ennen lain voimaantuloa. Oudoksun sitä, että rekisteröintimenettely on edelleen ruuhkautunut, ja katson, että kuluneessa ajassa rekisteröintitoiminnan olisi tullut jo sujuvoitua ja vakiintua.

Esitysluonnoksen tietojen perusteella rekisteröinti ei tulisi toteutumaan voimassa olevan väliaikaisen sääntelyn umpeutuessa ilman sen jatkamista asianmukaisesti ja kohtuullisessa ajassa. Näissä olosuhteissa on mielestäni rekisteröinnin hakijoiden oikeuksien ja palveluiden saatavuuden turvaamiseksi perusteltua jatkaa väliaikaista sääntelyä.

Katson kuitenkin, että sujuvan rekisteröintimenettelyn ja kohtuullisten käsittelyaikojen tulee pidemmällä aikavälillä perustua pysyvämpään ratkaisuun.

Rekisteröinnin sujuvuutta ja käsittelyaikoja tulee joka tapauksessa seurata ja arvioida jatkossakin tarkoin. Kaikkien rekisteröintimenettelyyn tehtävien muutosten vaikutukset ja niiden edellyttämä työmäärä viranomaisissa tulee arvioida mahdollisimman tarkoin ja realistisesti etukäteen. Lupa- ja valvontavirastolle on myös taattava riittävät voimavarat (ks. myös sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskuksen mietintö StVM 21/2024 vp).

Pidän väliaikaisen sääntelyn jatkamiselle ehdotettua kahden vuoden aikaa varsin pitkänä. Katson, että väliaikaista sääntelyä tulisi jatkaa ainoastaan siihen saakka, kunnes rekisteröintimenettely on vakiintunut ja toimii riittävän nopeasti. Väliaikaisen sääntelyn jatkaminen ei mielestäni ole perusteltua lainsäädännön pysyvämpien muutostarpeiden arvioinnin ja mahdollisesti tarvittavien muutosten valmistelun ajaksi. Toiminnan käynnistämiseen ennen rekisteröintipäätöstä saattaa sisältyä asiakas- ja potilasturvallisuusriskejä, jos palveluntuottaja ei täytä laissa asetettuja vaatimuksia. Myös osa hyvinvointialueista on tuonut esille väliaikaiseen sääntelyyn liittyvän asiakas- ja potilasturvallisuusriskin (HE-luonnos s. 8).

Esityksessä ehdotetaan myös julkisten palveluntuottajien rekisteröinnille säädetyin siirtymäajan jatkamisesta neljällä vuodella.

1.1.2024 voimaan tulleen valvontalain 56 §:n mukaan julkisen palveluntuottajan oli annettava valvontaviranomaiselle 16 §:ssä tarkoitetut tiedot ennen lain 3 luvun voimaantuloa 1.1.2026. Tiedot olisi tallennettu Soteri-rekisteriin viimeistään 31.12.2028. Sen jälkeen pykälää on muutettu 1.1.2025 alkaen (964/2024) siten, että julkisen palveluntuottajan on annettava valvontaviranomaiselle 16 §:ssä tarkoitetut tiedot ennen lain 3 luvun voimaantuloa 1.1.2028. Tiedot tallennetaan rekisteriin viimeistään 31.12.2030.

Esitysluonnoksessa esitetään palveluntuottajien ja palveluyksiköiden rekisteröintiä koskevan 3 luvun voimaantuloa myöhennettäväksi julkisten palveluntuottajien osalta neljällä vuodella. Lain 3 luku tulisi julkisten palveluntuottajien osalta voimaan 1.1.2032. Tiedot tallennettaisiin Soteri-rekisteriin viimeistään 31.12.2034.

Julkisten palveluntuottajien osalta rekisteröinnin voimaantuloa esitetään siten myöhennettäväksi niin, että se toteutuisi kuusi vuotta myöhemmin kuin valvontalaissa oli alun perin säädetty. Pidän aikaa huomattavan pitkänä.

Valvontalaissa säädetään sekä julkista että yksityistä toimintaa koskevasta rekisteröintimenettelystä. Valvontalakia säädettäessä pidettiin lähtökohtana säätää kaikille sosiaali- ja terveydenhuollon palveluntuottajille asiakas- ja potilasturvallisuuden varmistamiseen tähtäävät yhtenäiset edellytykset. Rekisteröintimenettely koskee siten yhtäläisesti sekä yksityisiä että julkisia palveluntuottajia niiden oikeudellisesta muodosta riippumatta.

Valvontalaissa säädetty valvonta ja siihen kuuluva rekisteröintimenettely muodostaa kokonaisuuden, joka on arvioitu perusteellisesti valvontalakia säädettäessä. Katson, että laissa säädetyn rekisteröintimenettelyn voimaantulon siirtäminen yhdeltä osin huomattavan pitkälle tulevaisuuteen vaikuttaa valvonnan kokonaisuuteen ja käytännössä vesittää kyseessä olevalta osin pitkälti sen sisällön.

Esitysluonnoksen mukaan julkisten palveluntuottajien rekisteröinnin on arvioitu kuormittavan sekä julkisia palveluntuottajia että valvontaviranomaista (s. 22). Totean, että tämä seikka on ollut tiedossa ja ollut huomioitavana jo rekisteröintimenettelystä säädettäessä.

4 Muut kommentitne esitysluonnoksesta

Annoin 16.4.2026 sosiaali- ja terveysministeriölle lausuntoni sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnasta annetun lain kehittämistarpeiden arviomuistiosta² (EOAK/1974/2026).

Arviomuistiossa tuotiin esiin valvontalain muutos-, kehitys- ja täydennystarpeita, joita eri tahot olivat valvontalakia koskevassa palautteessa tuoneet esille. Nyt lausuntopyynnön kohteena olevassa esitysluonnoksessa on vain osa arviomuistiossa esille tuoduista muutostarpeista.

² Arviomuistio sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnasta annetun lain kehittämistarpeista, sosiaali- ja terveysministeriö 6.3.2026, VN/27681/2025

Viittaa aiemmassa lausunnossa esittämiini näkemyksiini valvontalain muutostarpeista ja katson, että valvontalain kehittämistä tulisi jatkaa hyvin ripeästi.

Erityisesti pidän välttämättömänä arvioida toimeksiantosuhteisen perhehoidon valvonnan ja valvontakeinojen riittävyyttä. Pidän myös kiireellisinä lainsäädännön muuttamistarpeita turva-auttamispalvelun järjestämisvastuun ja valvontavastuun määrittelemiseksi selkeästi laissa³.

³ Lisätietoa oikeusasiamiehen tiedotteessa 30.1.2026: [Turva-auttamispalveluissa vakavia puutteita – valvontaa lisättävä ja lainsäädäntöä tarkennettava | Eduskunnan oikeusasiamies](#)